

Форми державного правління та
державного (територіального)
устрою

Підготувала учениця 8-А класу

Проценко Олександра

○ ФОРМА ДЕРЖАВИ – сукупність найбільш загальних ознак держави, зумовлених інституціональними, територіальними і функціональними способами організації влади.

Існують три основних категорії, які розкривають форму держави:

- “форма державного правління” (інституціональні характеристики організації влади);
- “форма державного устрою” (територіальні характеристики організації влади);
- “політичний режим” (функціональні характеристики організації влади).

Аналіз форм держави має особливо важливе значення, оскільки дає ключ до розуміння конкретних форм організації державної влади і здійснення політики.

ФОРМА ДЕРЖАВНОГО ПРАВЛІННЯ – спосіб організації державної влади, зумовлений принципами формування і взаємовідносин вищих органів держави.

Залежно від правового статусу глави держави й порядку формування цього вищого органу державної влади розрізняються дві основних форми

державного правління – **монархія і республіка**

Монархія (грец. monarchia – єдиновладдя, від monos – один, єдиний і arche – влада)

– форма правління, за якої верховна державна влада юридична належить одній особі – монарху (королю, імператору тощо) і передається в порядку престолонаслідування. Влада монарха не є похідною від будь-якої іншої влади, органу чи виборців. Монарх формально виступає джерелом державної влади, усіх державно-владних повноважень.

Одна з основних причин збереження монархії та, що в багатьох країнах інститут монархії, особа монарха є символом єдності і верховним арбітром нації, запорукою непорушності політичної системи, оскільки влада монарха не залежить від гри політичних сил.

За відсутності в парламенті чітко визначеної більшості монарх може відіграти вирішальну роль у її утворенні та формуванні уряду.

У сучасному світі зберігаються два історичних типи монархії – абсолютна і конституційна із різновидами – дуалістична та парламентарна.

Республіка (лат. respublica, від res – справа, publicus – суспільний) – форма державного правління, за якої всі вищі органи державної влади або обираються, або формуються загальнонаціональною представницькою установою (парламентом).

Існують три основних різновиди республіканської форми правління:

- президентська республіка;
- парламентська республіка;
- республіка змішаного типу.

1. ПАРЛАМЕНТСЬКА РЕСПУБЛІКА

Прямі, періодичні вибори парламенту, який формує уряд та призначає його голову (Прем'єра). Посада Президента може існувати, може й не існувати. Спосіб обрання Президента, у разі існування такої посади, як правило непрямі вибори: парламентом, або спеціальними зборами (дві палати парламенту, чи разом з представниками від обраних органів субнаціонального рівня). Президент є главою держави і має право розпускати парламент, коли останній не може сформувати уряд. Приклади: Австрія, Німеччина, Італія, Латвія, Естонія.

2. ПРЕЗИДЕНТСЬКА РЕСПУБЛІКА

Прямі, періодичні вибори парламенту та Президента. Президент є главою держави і главою виконавчої влади. Уряд окремо може і не існувати його функції виконує адміністрація Президента. Парламент не формує уряд. В окремих випадках, за наявності посади Прем'єра, парламент може затверджувати його кандидатуру. Прикладом типової президентської республіки є США. Президентськими республіками є більшість держав Латинської Америки.

3. ПРЕЗИДЕНТСЬКО-ПАРЛАМЕНТСЬКА РЕСПУБЛІКА

Прямі, періодичні вибори парламенту та президента. Обов'язковим є наявність Прем'єра (Голови уряду). Президент формально не є главою виконавчої влади, проте може головувати на засіданні уряду, давати йому доручення, відправляти у відставку Прем'єра без згоди парламенту. В окремих випадках може розпускати парламент. Призначення Прем'єра здійснюється за згодою парламенту за пропозицією партії чи блоку, що мають більшість в парламенті, хоча можливе призначення Прем'єра і формування уряду "меншості". Типовими прикладами тут є Франція, та більшість країн СНД.

4. ПАРЛАМЕНТСЬКО-ПРЕЗИДЕНТСЬКА РЕСПУБЛІКА

Прямі, періодичні вибори парламенту та президента. Обов'язковим є наявність Прем'єра (Голови уряду). Президент є главою держави і не є главою виконавчої влади. Призначення Прем'єра здійснюється з числа партій (блоку), що мають більшість в парламенті. Парламент контролює уряд. Президент є більше представницькою фігурою і в основному має вплив на зовнішню політику держави. Президент може розпускати парламент в окремих випадках (урядова криза). Типовими прикладами тут є Польща, Румунія, Болгарія.

ДЕРЖАВНИЙ УСТРІЙ – спосіб організації адміністративно-територіальної, національно-територіальної єдності держави, особливості відносин між її складовими. Розрізняють прості (унітарні) і складні (федеративні, конфедеративні) держави.

- **Унітарна держава** (лат. unitas – єдність, однорідний, що складає ціле) – єдина держава, поділена на адміністративно-територіальні чи національно-територіальні одиниці, які не мають політичної самостійності, статусу державного утворення.

Федерація – союзна держава, до складу якої входять державні утворення – суб'єкти федерації.

Суб'єкти федерації мають суверенітет, зберігають відносну самостійність. Основні ознаки федерації: єдина територія і збройні сили, спільні митниця, грошова і податкова системи, загальна конституція за наявності конституцій суб'єктів федерації, спільний уряд, єдине законодавство і громадянство (подвійне – для суб'єктів федерації).

Конфедерація (лат. confederatio – спілка, об'єднання) – союз суверенних держав, які зберігають незалежність і об'єднані для досягнення певних спільних цілей (переважно зовнішньополітичних, воєнних), для координації своїх дій.

За конфедерації існує центральний керівний орган, якому надані точно визначені повноваження. Його рішення приймаються іздійснюються тільки за згодою всіх держав, що входять до складу конфедерації. При цьому, звичайно, не існує єдиної території і громадянства, спільної податкової і правової системи тощо. Правовою основою конфедерації є союзний договір, тоді як для федерації – конституція. Кошти конфедерації складаються із внесків її суб'єктів

Дякую
за увагу!

